

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ СІМ'Ї В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглянуто трансформаційні процеси функцій сучасної української сім'ї, проаналізовано їх класифікацію та розкрито суть кожної з них. Особлива увага відводиться репродуктивній, освітньо-виховній, господарсько-побутовій та дозвіллевій функціям сім'ї.

Ключеві слова: сім'я, родина, функції, суспільство, шлюб, виховання, культура.

В статье рассмотрены трансформационные процессы функций современной украинской семьи, проанализированы их классификацию и раскрыта суть каждой из них. Особое внимание отводится репродуктивной, образовательно-воспитательной, хозяйственно-бытовой и досуговой функциям семьи.

Ключевые слова: семья, род, функции, общество, брак, воспитание, культура.

The article is devoted analyses transformation process functions contemporary Ukraine family, analysis her classification and unfold essence each from her. Especial attention give reproduction, education-upbringing, housekeeping-way of life and leisure functions of family.

Key words: family, functions, society, marriage, upbringing, culture.

Для кожної людини сім'я є початком всіх початків, невід'ємним осередком суспільства. Жодна нація, жодне цивілізоване суспільство не обходилися без сім'ї. Хороші стосунки між чоловіком і дружиною були і є надійними підвалинами сімейного благополуччя, які сприяють успішному вихованню батьками своїх дітей, взірцем для них.

Зарубіжні науковці неодноразово ставили питання про кризу інституту сім'ї, передбачали навіть у майбутньому його зникнення. Проте люди живуть, як і жили, в сім'ї, щоправда, змінюється її структура як малої соціальної групи та виконання нею функцій. Сім'ї зменшуються, є чимало сімей, які склалися внаслідок другого (третього) шлюбу. Проте важливо, що шлюб, як і раніше, має високий престиж, люди не бажають жити наодинці.

Настанови на задоволення різних потреб сім'ї визначають її функції, тобто потреби сім'ї є спонукальними мотивами для її функціонування, поведінки, життєдіяльності. При цьому потреби, які систематично задовольняються, втрачають свою актуальність, а потреби, які ще не задоволені, виходять на перший план.

Сім'я як соціальний інститут виконує ряд соціальних функцій, пов'язаних з дітонародженням, освітою та вихованням дітей, веденням домашнього господарства та проведенням вільного часу, створенням умов для духовного спілкування та зняття емоційної напруги тощо.

Функцій сім'ї можна охарактеризувати як набір історично-

обумовлених видів діяльності, роль і значення кожного із яких на даному етапі розвитку сім'ї неоднакові. Тому співвідношення функцій сім'ї історично можливе, а деякі з них сьогодні стали надбанням минулого. Наприклад, колись навчали дітей та лікували хворих у домашніх умовах, нині ці функції взяли на себе відповідно заклади освіти та лікувальні установи.

Досить актуальним є те, що соціальні функції сім'ї є віддзеркаленням не тільки внутрішньо-сімейних зв'язків, відношень і потреб, а й результатом двобічного взаємозв'язку «суспільство – сім'я» та «сім'я – суспільство».

Метою даної статті є дослідження трансформації функцій сім'ї в сучасному соціокультурному просторі. Відповідно в роботі визначені конкретні **завдання**: проаналізувати наукові джерела з зазначеної теми, дослідити соціальні та індивідуальні функції сім'ї, визначити основні та додаткові функції, особливу увагу спрямувати на дослідження репродуктивної, освітньо-виховної, господарсько-побутової та дозвіллевої функцій сім'ї.

Об'єктом дослідження є функції сім'ї, **предметом** – трансформація функцій сім'ї в сучасному соціокультурному просторі.

Проблемам виконання функцій сім'єю на сучасному етапі присвячено чимало досліджень зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема роботи Н. Б. Бабенко, В. Я. Берези, Ю. В. Василькової, В. Г. Городяненка, Г. В. Дворецької, І. В. Зайченка, Н. В. Кузьменко, Т. В. Кравченка, Н. Я. Соловйова, В. М. Пічі, М. О. Ричкова, А. Г. Харчева, Т. М. Яблонської та інших.

Дослідники вважають, що функції відбивають історичний характер зв'язку між сім'єю і суспільством, динаміку сімейних змін на різних історичних етапах. Сучасна сім'я втратила багато функцій, що цементували її в минулому: виробничу, охоронну, освітню тощо. Однак частина функцій є стійкою до змін, тому їх можна назвати традиційними.

У науковій і публіцистичній літературі широко розповсюджена точка зору, згідно з якою система соціальних функцій сучасної сім'ї має такі складові: функція дітонародження (репродуктивна), виховна (соціалізація), господарсько-побутова та економічна, виробнича та організація дозвілля (рекреаційна). Деякі науковці виділяють самостійні або додаткові функції: комунікативну (спілкування), регулятивну (регулювання відносин між членами сім'ї), феліцитологічну (стремління до особистого щастя) тощо.

Зацікавленість суспільства в існуванні сім'ї стає зрозумілою, якщо дослідити функції, які вона виконує у суспільстві. Оскільки сім'я змінюється разом із суспільством, змінюються і її функції. Розглянемо головні з них.

Репродуктивна функція сім'ї (дітонароджувальна) – цілісність сексуальної потреби, що забезпечує продовження роду, і любові як вищого почуття унеможливорює відмежовування одне від одного. Соціальне значення її полягає у забезпеченні біологічного відтворення суспільства, індивідуальне – у задоволенні потреби людини в дітях.

На даний час репродуктивна функція виконується сім'ями неефективно. Важливими чинниками зниження народжуваності в Україні були і залишаються низький матеріально-економічний рівень родин і незадовільні житлові умови,

особливо в сім'ях, які мають двох і більше дітей. Сприяє її зниженню також нерозв'язаність екологічних проблем, загострених Чорнобильською катастрофою.

Поліпшення санітарно-гігієнічних умов життя і розвитку охорони здоров'я значно знизив смертність, радикально трансформував структуру захворювань, які спричиняли смерть. З цього часу потреба в постійно високій народжуваності і багатодітності, які б компенсували високу смертність, стала не такою актуальною для самозбереження людства. Пом'якшилося ставлення до дошлюбних і позашлюбних стосунків, процедури розлучення тощо. В індивідуальних уявленнях про сім'ю починає переважати орієнтація на сексуальне партнерство, товаришування, на домашню кооперацію співіснування. Бажання стати матір'ю (батьком) відійшло на задній план, народження однієї дитини стало даниною одруженню, побутовому конформізму. Одночасно розростаються позасімейні орієнтації, розширюються можливості для мінімізації кількості дітей у сім'ї аж до бездітності.

Дуже важливою функцією інституту сім'ї, зв'язаною з репродуктивною функцією, являється *освітньо-виховна (соціалізація)*, що полягає у вихованні, навчанні і догляді за дітьми, їх соціальному захисті. Її реалізація відбувається через цілеспрямований вплив на людину з метою формування певних моральних і фізичних якостей, звичок, навичок, установок, цінностей, прищеплення відповідних взірців і норм поведінки, підтримання культурної безперервності суспільства, задоволення потреб у батьківстві та самореалізації в дітях. Вона включає в себе передавання дорослими членами сім'ї (матір'ю, батьком, іншими членами сім'ї) дітям нагромадженого досвіду, формування у них поглядів на життя, моральних, правових та етичних норм і правил поведінки, загальної культури, громадської і пізнавальної активності, прищеплення почуття громадянства.

Не зважаючи на оновлену систему суспільного виховання, сім'я, як і раніше, залишається основним середовищем життєдіяльності дітей, первинною ланкою соціалізації дитини, підготовки її до самостійного життя і формування особистості, її життєвої позиції. Адже в сім'ї в перші роки життя дитини закладається фундамент основних якостей людини. Батьки, сім'я в цілому (часто того не помічаючи) виробляють у дітей комплекс базових соціальних цінностей, установок, потреб, інтересів і звичок.

Сімейне виховання – виховання у дітей високих ідеалів, здавна властивих українській родині, і тому вони можуть вважатися основними регуляторами вітчизняної етнопедagogіки. Цими ідеалами є: ідеал сім'ї, ідеал праці, ідеал духовності, ідеал громадянства [2, 55].

Як зазначає український науковець Т. В. Кравченко, проведені дослідження засвідчили загалом правильне розуміння батьками сутності процесу виховання. Відповідаючи на запитання анкети, близько 35% дорослих членів сімей зазначили, що вони намагаються приділяти дитині якомога більше уваги, але на це в них не завжди вистачає часу. На думку 42% батьків і матерів виховувати дітей віком 16 – 17 років дуже важко, «адже в них є вже свої уподобання», «вони не звертають уваги на батьківське слово, на все в них є

своя думка»; 21,5% респондентів переконані, що в них не має непорозумінь з дітьми, тому що ті «завжди слухаються», «їх легко виховувати – щось сказав і знаєш, що все буде виконано» [3, 101].

Можливості реалізації виховної функції сім'ї сьогодні украй обмежені через зниження загального культурно-освітнього рівня більшості населення. З огляду на те, що освіта зараз втратила свою цінність, що справжні світові культурні здобутки не є доступними для більшості людей, батьки не в змозі належно виховувати дітей. Натомість вони покладають надію на школу, а школа погоджується надати додаткові послуги тільки за додаткову оплату.

Виконуючи виховну функцію, батьки, інші члени сім'ї діють не ізольовано від суспільства. Тільки при оптимальному поєднанні внутрішньосімейного і суспільного можуть бути створені умови для гармонійного розвитку особистості, зменшення кількості правопорушень серед дітей, підвищення відповідальності у батьків щодо виконання функції сімейного виховання.

Виховна функція сім'ї тісно пов'язана з **функцією організації сімейного дозвілля**. Ефективність її реалізації визначається, по-перше, наявністю і постійним збільшенням вільного часу, по-друге, подальшим розвитком сучасної індустрії дозвілля по-третє, умілим і продуманим вибором засобів і форм використання вільного часу.

Дозвіллева (рекреативна) (лат. recreatio – відновлення). Функція пов'язана з відпочинком, організацією дозвілля, турботою про здоров'я і благополуччя членів сім'ї. Ця функція сучасної сім'ї є однією з найважливіших і набуває все більшого значення. Суспільне життя потребує інтенсивного витрачання фізичних і психічних сил, і людина повинна знаходити відпочинок у лоні сім'ї. Духовне спілкування, емоційна стабілізація, організація дозвілля – все це може дати сім'я, що підтверджує медична статистика. Самотні чоловіки та жінки більше хворіють, менше живуть, ніж сімейні.

Проблема організації сімейного дозвілля стає об'єктом дослідження соціології вільного часу і педагогіки дозвілля. Так, в працях Н. Б. Бабенко, В. А. Воловика, В. М. Пічі, І. В. Петрової, О. М. Семашка, Н. М. Цимбалюк чимало зроблено в осмисленні соціальної та індивідуально-особистісної цінності вільного часу та дозвілля, їх соціальних функцій, тенденцій використання, джерел і шляхів збільшення. Наукові дискусії точаться навколо питань про суть і місце вільного часу особистості, зокрема, про те, як мають вільні години співвідноситися з годинами праці і побутових справ, дозвіллям і відпочинком індивіда в сім'ї.

Вільний час і дозвілля кожного члена сім'ї як сфери індивідуального буття співвідносяться як частина й ціле. Особливості сімейного дозвілля пов'язують із заняттями переважно розважального характеру на рівні пасивних форм відпочинку (сімейні застілля, телебачення, відео, Інтернет, преса тощо).

Сімейне дозвілля не може ефективно виконувати свої основні функції без прилучення до засобів культури і мистецтва. Художня література, театр, кіно, образотворче мистецтво, музика надають великих можливостей для збагачення духовного світу сім'ї. Проте значна частина сімей досить рідко звертається до культурно-дозвіллевої діяльності, пов'язаної з мистецтвом. Майже половина

населення країни не буває в театрі, 3/4 – на виставках, у музеях, на концертах класичної музики. Значну диспропорцію у способах прилучення до культурних цінностей певною мірою можна пояснити значним поширенням засобів масової комунікації. Збільшення кількості передач та теле-, відеофільмів дещо знизили потребу у читанні, а використання аудіопродукції зменшило потребу сім'ї у домашньому співі, відвідуванні театрів, концертів. Для більшості сімей характерною є саме пасивна участь у культурному житті, переважання позиції споживання духовних цінностей, а не їх творця. Зрушень у структурі дозвілля населення можна досягти, якщо сім'я сприятиме поширенню активних форм дозвілля, і, насамперед, різноманітних видів самодіяльної творчості.

Сімейне дозвілля є сферою знімання сімейної напруги, спрямування на спілкування з близькими людьми, духовної релаксації людини, зміцнення сімейного колективу. Сім'я є тим соціальним осередком, де діти одержують свої перші життєві уроки і прилучаються не лише до культури, а й до створення, формування, виховання дозвіллевої культурної особистості [1, 53-54].

Духовно-емоційна функція, або *функція духовного спілкування*, сприяє розвитку особистостей членів сім'ї, духовному взаємозбагаченню; забезпечує розвиток особистісних якостей членів сім'ї, здійснює емоційну стабілізацію індивідів і їх психологічну терапію, психологічний захист, надає емоційну підтримку. Ця функція створює умови для спільного відпочинку і одночасно виконує соціальний контроль у цій сфері.

Не менш важливою для життєдіяльності сім'ї є **господарсько-економічна функція**, яка включає в себе харчування сім'ї, придбання й утримання домашнього майна, одягу, взуття, благоустрій житла, створення домашнього затишку, організацію життя і побуту сім'ї, формування і витрачання домашнього бюджету.

Економічна функція спочатку була найголовнішою функцією сім'ї, оскільки виступала економічним осередком суспільства, а процеси виробництва концентрувалися переважно саме в сім'ї. Родина селянина чи ремісника володіла власними засобами виробництва, мала внутрішній розподіл праці та постачала на ринок вже готову продукцію. Навіть податки тривалий час стягувалися не з окремої людини, а з сім'ї. В позаминулому столітті в українському селі майже не було неповних сімей, адже економічні умови сільського життя потребували існування повної родини з якомога більшою кількістю робочих рук. Якщо сільська сім'я була неповною, в ній порушувався розподіл праці і вона виробляла продукції менше, ніж інші родини. Поступово виробництво відокремлювалося від сім'ї, і роль цієї функції знижувалася, але в нашому суспільстві не зійшла нанівець. Розвиток фермерства, сімейного бізнесу веде до піднесення ролі сім'ї як виробничого осередку. В сільській же місцевості ця функція ніколи не втрачала свого значення.

Зміст **господарсько-побутової функції** полягає в тому, що, незважаючи на всі зусилля суспільства, головний тягар організації лікування, харчування, санітарно-гігієнічного та інших видів побутового обслуговування, підтримки фізичного здоров'я, догляду за дітьми майже завжди лежить на сім'ї.

Економічна і господарсько-побутова функції сприяють підтримці

фізичного здоров'я членів суспільства, економічному утриманню неповнолітніх і непрацевдатних, догляду за дітьми, надаванню й отримуванню господарсько-побутових послуг.

Серед негативних чинників, що найбільше ускладнюють життя сімей за останні роки, на перше місце виходить матеріальне неблагополуччя. Тотальне зубожіння населення унеможливує реалізацію господарсько-побутової функції сім'ї. Оскільки мінімальна зарплата є нижчою за прожитковий мінімум, сім'ї не вистачає грошей навіть на найнеобхідніше. Такі сім'ї не можуть задовольнити свої побутові потреби, зокрема, забезпечити дітям належний культурний розвиток, відпочинок, оздоровлення, лікування тощо.

Можливості забезпечення матеріальних та господарсько-побутових умов життєдіяльності членів родини також обмежені, оскільки держава, по-перше, практично повністю переклала на сім'ю всі аспекти (матеріальні, організаційні тощо) розв'язання матеріально-побутових проблем узагалі, включаючи турботу про старих, хворих, непрацевдатних, і, по-друге, не завжди виконує навіть своїх безпосередніх обов'язків з своєчасної виплати заробітної плати, пенсій, матеріальної допомоги (не кажучи вже про мізерний розмір цих виплат).

Ускладнення виконання сім'єю господарсько-побутової функції полягає ще й у тому, що зараз більшість сімей відмовилася від послуг пральні, хімчистки та інших комунально-побутових закладів, що полегшували ведення домашнього господарства, вивільняючи час для відпочинку, спілкування з дітьми, друзями, культурно-дозвіллевої діяльності. Перевантаження членів сім'ї (переважно жінок) хатньою роботою призводить до їх фізичного виснаження та психологічного дискомфорту, що, у свою чергу, негативно впливає на можливість реалізації інших функцій сім'ї. У більшості сімей чоловіки взяли на себе значну частину домашньої роботи. Їх можна побачити і по дорозі в дитсадок, в магазин, на батьківських зборах, на кухні. Проте, як і раніше, основний тягар лягає на плечі жінки.

Важливою функцією сім'ї є *первинний соціальний контроль*. Адже сім'я здійснює первинну моральну регламентацію поведінки людини в різних сферах життєдіяльності, а також відповідальності й зобов'язань у стосунках між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, старшим і середнім поколіннями, формує і підтримує моральні та правові санкції за неналежну поведінку і порушення моральних взаємин між членами сім'ї [4].

Не менш важливою для продуктивного функціонування сім'ї є *сексуально-еротична функція сім'ї*. Суспільна роль її полягає у реалізації сексуального контролю щодо особи, індивідуальна – у задоволенні сексуальних потреб людини, які є біологічними інстинктами, задоволення сексуально-еротичних потреб подружжя. Тому регуляція і контроль сексуальних відносин здійснюється в усіх суспільствах, хоча сексуальна потреба ніколи не проявляється в чистому вигляді, оскільки її зміст детермінується культурними нормами і стандартами, що їх людина засвоює з дитинства. Сім'я впорядковує свої сексуальні відносини завдяки тому, що законодавство, статеві мораль (традиції, звичаї, настанови, соціальний контроль тощо) приписують – хто з ким і за яких умов можуть вступати в статеві стосунки. В наш час дана функція

зазнала значної трансформації, адже статево-еротичні стосунки стали більш «розкріпачені», цивілізовані і не контрольовані, особливо у молоді шкільного віку.

Різні типи культур (залежно від панівних норм статевої моралі) описав І. Кон, серед яких він визначив два основні: *антисексуальний (репресивний)* і *просексуальний (толерантний)*. Прикладом антисексуальної культури може бути середньовічна християнська мораль, згідно з якою сексуальність ототожнювалася з гріхом. У суспільствах, які дотримувалися такої моралі, статево життя допускалося тільки в шлюбі. Прикладом суспільства просексуальної толерантної культури може бути Полінезія, де сексуальність і еротизм активно заохочуються. Сексуальні проблеми знаходять свій вираз у танцях, піснях, їх вільно обговорюють. Позашлюбні зв'язки в суспільствах з такою культурою не засуджуються. Прояв сексуальності в юнацтва вважається нормальним явищем.

Фундаментальне значення сім'ї здавна полягало у її *посередницькій функції*, яка з'єднувала окрему людину із соціальною структурою суспільства. Так тривало аж до ХХ століття. Однак поступове відособлення, диференціація і спеціалізація діяльності соціальних інститутів започаткували процес ослаблення посередницької ролі сім'ї, звуження кола її функцій. Це було зумовлено частковою співучастю у реалізації сімейних функцій, перехопленням їх іншими соціальними інститутами, переміщенням за межі сім'ї важливих видів діяльності, які традиційно їй належали. Сім'я перестала бути виробничим осередком, її члени часто харчуються за межами дому, все частіше вдаються до сфери послуг, значну відповідальність за виховання дітей взяв на себе соціальний інститут освіти. Помітно вплинуло на дезорганізацію сім'ї промислове машинне виробництво, усунувши сімейне виробництво і залучивши членів сім'ї до сфери найманої праці. Цим було завершено руйнацію посередницької ролі сім'ї [5, 56].

Серйозним чинником у збереженні та зміцненні сім'ї може бути повернення її функцій, які вона втратила, особливо виробничої. Поширення надомної праці може зумовити певні зміни у способі життя сучасної людини, системі розподілу праці, своєрідну гуманізацію сім'ї та сімейних стосунків. Ідеалом може стати сім'я, де будуть краще сприймати досвід старших поколінь, сімейні традиції. Повернення *виробничої функції* може сприяти, крім економічного ефекту, розв'язанню багатьох соціальних проблем – об'єднанню сім'ї у трудовій діяльності, залученню дітей до праці на конкретному прикладі батьків, розвитку розширеної сім'ї, прищепленню членам сім'ї таких позитивних якостей як доброта, прагнення допомогти одне одному тощо.

Нині розвиток виробничої функції сім'ї відбуватиметься суперечливо, в неоднозначних умовах, у сім'ях різного типу – міських, сільських, малодітних, багатодітних, різної соціальної приналежності. Існує загроза формуванню надто вузької внутрісімейної корпоративності. Але повернення у сім'ї виробничих функцій сприятиме оптимізації сімейних стосунків, задоволенню різноманітних потреб сім'ї, людини, суспільства.

У науковий обіг увійшли та набувають поширення, крім основних, і

додаткові функції, зокрема: **регенеративна** (лат. regeneratio – відродження, відновлення) – спадкування статусу, прізвища, майна, соціального становища, передачу сімейних цінностей. Дана функція у наш час набуває особливого значення, так як розподіл спадку батьків часто стає причиною для погіршення взаємовідносин дітей та інших членів родини; **соціально-статусна** – надання певного соціального статусу членам сім'ї, відтворення соціальної структури; **психотерапевтична** – задоволення потреби в симпатії, повазі, визнанні, емоційній підтримці, психологічному захисті [4]; **філіцітологічна** – стремління до особистого щастя. Ці функції сучасної сім'ї є узагальненими. Їх існування зовсім не означає виконання конкретною сім'єю кожної з них. До того ж інститут сім'ї постійно змінюється, що зумовлено розвитком суспільства і, отже, зміною суспільних потреб. На систему конкретних цінностей, норм, санкцій та на їхній взаємозв'язок із сімейною поведінкою на різних стадіях розвитку сім'ї істотно впливають соціально-економічні, ідеологічні, історичні чинники.

Зрозуміло, що всі функції сім'ї тісно пов'язані, але співвідношення їх і вагомість в суспільному житті в різні часи були різними. Сама ж потреба в існуванні сім'ї для нормального функціонування суспільства і є причиною того, що не завжди людина брала шлюб за власним бажанням. Упродовж тисячоліть суспільство чи держава спонукало людей до цього. Норми, традиції, батьки, закони, суспільна думка, економічні обставини вимагали від людини робити це в певному віці, за певних обставин, з певними партнерами.

Проте було б неправильно вважати, що тільки тиск з боку суспільства приводив до утворення сім'ї. Кожна людина в усі часи сама прагнула до цього. Причина в тому, що людина, як правило, вступає в шлюб для задоволення власних потреб, а саме: потреби в дітях, в батьківстві, контактах з дітьми, їхньому вихованні; потреби в одержанні матеріальних засобів існування одними членами сім'ї від інших у разі непрацездатності чи в обмін на послуги; в одержанні господарсько-побутових послуг подружжям один від одного; в духовному спілкуванні; одержанні індивідами психологічного захисту, емоційної підтримки; потреби у соціальному просуванні; у спільному проведенні дозвілля; фізіологічних, сексуальних потреб тощо.

Отже, люди створюють сім'ю для задоволення не окремих, а комплексу важливих в особистому житті потреб. Деякими з них можна обмежитися і поза сім'єю, але саме в ній їх виконують найбільш прийнятним для людини шляхом. У цьому і полягають причини міцності сім'ї як соціальної інституції.

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні зумовлює ускладнення у виконанні сім'єю своїх функцій. Значна частина родин не змогла адаптуватися до нових соціальних і економічних умов, через що у людей накопичується емоційне напруження, роздратування і агресивність. Це є небезпечним для суспільства, оскільки існує безпосередній зв'язок між сімейним неблагополуччям і тенденціями зростання протиправної поведінки дітей і підлітків. Але, водночас, сім'я залишається головним соціальним інститутом, де формуються й розвиваються соціально значущі цінності й настанови особистості, де відбувається виховання підростаючого покоління.

Таким чином, досліджуючи функції сім'ї, констатуємо певні трансформаційні тенденції, слід все-таки пам'ятати, що кожна сім'я володіє внутрішніми ресурсами та потенціалом для її розвитку. Будь-який кризовий момент не обов'язково має виключно негативне значення, а дозволяє сім'ї, усвідомивши та асимілювавши власний досвід, перейти на інший рівень функціонування – рівень більш глибоких, більш задовільних стосунків, за яких враховуються потреби кожного.

З плином часу відбуваються зміни у функціях сім'ї: одні втрачаються, інші з'являються відповідно до нових соціальних умов та правил. У сучасній сім'ї порівняно з попередніми поколіннями якісно змінилася функція первинного соціального контролю. Підвищився рівень терпимості до порушення норм поведінки в межах шлюбно-сімейних відносин (до подружніх зрад, народження позашлюбних дітей тощо). Розлучення перестає розглядатись як аномалія подружніх взаємин. Якісних змін зазнали й інші функції сім'ї – освітньо-виховна, духовно-емоційна, виробнича, що потребує окремих досліджень.

Література

1. *Бабенко Н.Б.* Соціологія сім'ї: Навчальний посібник/Н.Б.Бабенко. – К.: ДАКККіМ, 2004. – 257 с.
2. *Зайченко В.І.* Основи сімейного виховання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17370324/pedagogika/osnovi_simeynogo_vihovannya
3. *Кравченко Т.В.* Особливості виховання та соціалізації дитини в сучасній українській сім'ї /Т. В. Кравченко // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). - С.99-103.
4. Соціальні функції сім'ї. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%96%D0%BC%D1%8F#.D0.A1.D0.B.97>
5. *Яблонська Т.М.* Актуальні проблеми досліджень сучасної сім'ї в Україні /Т. М. Яблонська // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С.80-84.